

Meritul și capcana firescului

Sînt destul de numeroase piesele de teatru care au devenit film, uneori, mai rar, drumul se parcurge și în sens invers. Acesta este, după cum am aflat (din păcate, nu din caietul-program, care ar fi oferit și necesarele detalii), cazul piesei **Discuție fără martori** de Sofia Prokofieva, pusă în scenă de Dragoș Galgoțiu la Teatrul Giulești. Un spectacol din categoria acelor pe care ne-am obișnuit a le numi „de actori” — partituri ample, presupunînd descoperirea treptată, uneori din unghiuri surprinzătoare, a eroilor, a destinelor pe care le întruchipează, soluții regizorale menite a aduce în prim-plan interpretarea, a concentra asupra ei atenția spectatorului. S-a apelat, firește, la doi actori de valoare, experimentați, în măsură a susține o sarcină artistică ispititoare, dar nu lipsită de dificultăți — Dorina Lazăr și Virgil Andriescu.

În construcția spectacolului, a formulei de interpretare, s-a optat pentru un realism minuțios, uneori pedant, amintind stăruitor procedeele filmului **Apartamentul**; cadrul obișnuit al existenței, existența însăși sînt reconstituite, nu sugerate, „întocmite” atent din nenumărate obiecte, gesturi, accesorii. Frigiderul se luminează cînd i se deschide ușa, apa curge din robinete, totul e astfel gîndit încît să te

DISCUȚIE FĂRĂ MARTORI de SOFIA PROKOFIEVA • TEATRUL GIULEȘTI • Traducerea: DENISA FEJES • Data premierii: 15 februarie 1988 • Regia: DRAGOȘ GALGOȚIU • Scenografia: DANIEL RĂDUȚĂ • Distribuția: DORINA LAZĂR (Ea); VIRGIL ANDRIESCU (El).

Dorina Lazăr și Virgil Andriescu — doi actori pe deplin stăpîni pe mijloacele de expresie

facă să crezi că în sticla de coniac e chiar coniac. O formulă ce solicită finețea de observație a actorului, firescul lui, un firesc cinematografic, cum spuneam, mai puțin obișnuit pe scenă. Mișcările Dorinei Lazăr prin încăpere (pentru că devine efectiv o încăpere și nu un spațiu de joc) au fluiditate automatizată a îndelungatei obișnuințe; dezordinea din casă îi aparține, obiectele nu fac parte din recuzită ci, parcă, din „dotarea proprie”, în asemenea măsură gesturile s-au dat după lucruri și lucrurile după gest. Eroina nu caută nimic ci ia, pur și simplu, ceea ce-i este necesar, mărunta roboteală casnică nu-i reține atenția ci, așa cum se întâmplă cu gesturile devenite reflex, îi lasă gândurile libere, să stăruie chinuitor asupra unor frământări devenite și ele, s-ar zice, act reflex.

Casa în care locuiește eroina este, pentru erou, casa în care a locuit, și această diferență de nuanță este subliniată cu precizie, sugestiv, de Virgil Andriescu. Și la el e vorba de obișnuințe, dar obișnuințele sînt, în cazul acesta, păstrate parcă în mod deliberat, dacă nu cu efort, oricum cu o preocupare anume. Firescul atitudinilor, al reacțiilor, al relațiilor este urmărit de cei doi actori — și figurat cu extremă exactitate — chiar atunci cînd între eroi intervine o umbră de ne-firesc, un gând ascuns, o oarecare stînjeneală, și consecvența în valorificarea unei formule precise de interpretare este demnă de relevant.

Formula, însă, pe lângă merite prezintă și unele inconveniente, unele capcane. Precizia elaborării face evidente, de pildă, micile derogări care altfel ar trece neobservate, neavînd, de fapt, nici o semnificație. Cine ar observa, într-o altă formulă de interpretare, că numerele de telefon formate de Ea au o cifră în plus față de numerele formate de El? Fleacuri, desigur, care se remarcă doar pentru că deviază — puțin, extrem de puțin — de la regula jocului, de la preocuparea aproape tiranică pentru detaliu.

O altă posibilă rezervă față de stilul de joc adoptat se referă la eliminarea aproape totală a sugestiei, a aluziei. Lucrurile sînt spuse limpede, răspicat — nu simplist, însă — adevărurile se dezvăluie treptat, dar nu le descoperim noi, ci ne sînt descoperite. Convingător, plauzibil, cu meșteșug, dar fără participarea spectatorului, chemat să constate, nu să participe la desfășurarea evenimentelor. Și poate tocmai de aceea avem răgazul să numărăm mișcările discului de telefon,

să observăm că, totuși, coniacul din sticlă nu e chiar coniac, frigiderul e de la noi și nu din țara unde se petrece acțiunea, și tot felul de flecușete, fără vreo legătură de fond cu ceea ce se petrece pe scenă. Urmărind fidelitatea detaliilor, actorii nu pierd din vedere esențialul — ideile exprimate au greutatea cuvenită, trăirile au vibrație, pauzele au consistență. Pericolul rătăcirii pe poteci nefinseminate ne pîndește, paradoxal, mai mult pe noi, spectatorii; poate pentru că ni se oferă hrana bine — efectiv, bine — mestecată!

O altă rezervă, o altă chestiune de discutat în legătură cu formula de interpretare propusă se referă la senzația, mereu prezentă, că asistați la o traducere insuficient stilizată (și nu ne referim la versiunea românească a textului). Pe de o parte, traducerea din limba filmului în limba teatrului și, pe de altă parte, traducerea unor probleme, sentimente general valabile (și tocmai de aceea demne de interes), într-o manieră ce păstrează prea marcat ecoul, accentul originar. Actorii joacă amîndoi foarte „rusește”, cu involburări afective, exploziv, cu un fel de voluptate a exteriorizării trăirilor. Nici o notă falsă în interpretare, modalitatea de expresie este preluată, nu mimată, ea ține de construcția rolurilor, de liniile de rezistență, nu de accesorii stilistice, și totuși într-adevăr emoționante, tulburătoare, sînt exact momentele în care actorii joacă în „limba maternă”. Privirile Dorinei Lazăr, gesturile abia schițate, o intenție sugerată spun mult mai mult decît contorsionările și efectele vocale „fortissimo”. Tot așa după cum înțelegi și vibrezi sufletește la frământarea eroului mai ales cînd Virgil Andriescu renunță la lupta corp la corp, la fărîmarea mobilei, coborînd în sine zbulciumul, trădîndu-l doar prin teama din ochi, prin umbrele de pe chip, prin tresărirea imperceptibilă a minii.

Pe deplin stăpîni pe mijloacele de expresie, profesioniști dărujiți, aflați la deplină maturitate a forței lor artistice, cei doi actori pot răspunde, desigur, exigențelor implicate de formule interpretative diferite. Întreaga măsură o dau însă — și spectacolul în discuție mărturisește acest lucru în multe dintre momentele sale — atunci cînd nu traduc, ci creează, cînd se reprezintă cu ceea ce personalitatea lor are definitoriu.

Cristina DUMITRESCU